

Outi Lintula

KIRJASTO JA KASVATTAJAT

Oulun kaupunginkirjaston palveluiden käyttö varhaiskasvatustyössä

KIRJASTO JA KASVATTAJAT

Oulun kaupunginkirjaston palveluiden käyttö varhaiskasvatustyössä

Outi Lintula
Opinnäytetyö
Syksy 2018
Kirjasto- ja tietopalveluala
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Tradenomi, kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Outi Lintula

Opinnäytetyön nimi: Kirjasto ja kasvattajat: Oulun kaupunginkirjaston palveluiden käyttö varhaiskasvatustyössä

Työn ohjaaja: Teija Harju

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2018

Sivumäärä: 38 + 2

Opinnäytetyössä selvitetään Oulun kaupungin päiväkodeissa työskentelevän varhaiskasvatushenkilöstön tietoisuutta, käsityksiä ja toiveita Oulun kaupunginkirjaston varhaiskasvatukselle suunnatuista palveluista. Lisäksi kartoitetaan, miten varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää kirjaston palveluita ja olisivatko kirjaston palvelut hyödynnettävissä varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen apuvälineenä. Tutkimustuloksia on hyödynnetty toteutettaessa varhaiskasvatustyöntekijöille suunnatun oppaan sisältö, joka toimii kirjaston markkinointimateriaalina. Työn toimeksiantajana toimii Oulun kaupunginkirjasto.

Tietoperustassa määritellään opinnäytetyön kannalta keskeisten toimijoiden taustaa. Tietoperustaan on koottu tietoa aiheeseen liittyvistä teoksista. Erityisesti on hyödynnetty Oulun kaupunginkirjaston- ja Opetus- ja kulttuuriministeriön internetsivuja sekä Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimusta, jonka toteutustapa oli ryhmäteemahaastattelu. Haastattelu toteutettiin neljässä päiväkodissa, haastateltavia oli yhteensä 14 kpl. Haastateltavien pienestä kokonaismäärästä huolimatta tuloksia voitaneen yleistää, koska vastaukset olivat varsin yhdenmukaisia.

Tutkimustuloksista kävi ilmi, että varhaiskasvattajat arvostavat kirjastoa yhteistyökumppanina ja kokevat, että kirjaston palveluista on tai voisi olla hyötyä varhaiskasvatustyössä. Päiväkodit käyvät kirjastossa tai kirjastoautossa säännöllisesti. Käytetyin palvelu oli aineiston lainaus. Satutuokioilla käytiin jonkin verran. Päiväkotien tietoisuus muista kirjaston palveluista oli vähäinen.

Oppaan sisällössä painottuu tieto kirjaston palveluista. Lisäksi opas sisältää vinkkejä sitä, kuinka kirjaston palveluita voisi hyödyntää varhaiskasvatustyössä. Varhaiskasvatustyöskentäjien kirjaston palveluiden käyttö voisi monipuolistua, mikäli kirjasto tällä hetkellä toteutettavan tiedottamisen ja markkinoinnin lisäksi markkinoisi palveluitaan varhaiskasvatustyöskentäjille sähköisesti tai painetun esitteen muodossa. Tästä saatavaa hyötyä voisi mitata esim. tapahtumatilastoja seuraamalla sekä havainnoimalla, onko varhaiskasvatushenkilöstön tietämyksessä ja kirjastonkäyttötottumuksissa tapahtunut muutosta.

Asiasanat: lastenkirjastot, yleiset kirjastot, varhaiskasvatus, Oulun kaupunginkirjasto, markkinointi, kunta-ala

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Library and Information Services

Author: Outi Lintula

Title of thesis: Library and early childhood educators: Oulu City Library services use in early childhood education services

Supervisor: Teija Harju

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2018 Number of pages: 38+2

The purpose of this thesis is to figure out, how the employees of early childhood education services in Oulu city use the library services of Oulu City Library. Another aim of the thesis is to study how much they recognize the library services that have been aimed to the early childhood education and if they think that the services can be used as an instrument of their daily work. The research results were utilized to make the marketing material. Oulu City Library uses the material to market their services for early childhood education services.

The theoretical background discusses of this thesis defines backgrounds of those actors who are central from the view point of the thesis. The main sources of this thesis are the websites of Oulu City Library, the websites of Ministry of education and culture together with the plan of Oulu city early childhood education. Additionally, in this thesis, I have used literature on the Finnish library system and the children library system were used.

In this thesis the qualitative research was used as a research method. The research was realized by interviewing the employees of the early childhood education. The interview was carried out in four day nurseries. There were altogether 14 interviewees. The results of the research were very similar in every day nursery.

The results indicated that the employees of the early childhood education appreciate the library services. They think that the library services aimed to early childhood education services can be used as an instrument of their work. They visit in the library or the bookmobile regularly. The most used service was borrowing literature. Day nurseries also attend to fairytale sessions. However, awareness of other library services was limited.

The main focus of the guide is augment the information about the diverse library services. The material also includes information on how to utilize these services in early childhood education. Using of library services might be increased, if Oulu City Library could market their services to the early childhood education services. In the future the library can measure the effectivity of marketing by following the even statistics and by observing the changes that occur when the early childhood education services use the library services.

Keywords: children library system, public library, early childhood education, Oulu city library, marketing, municipal sector

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	OULUN KAUPUNGINKIRJASTO	7
3	LASTENKIRJASTOTYÖ SUOMESSA.....	9
3.1	Lastenkirjastotyö Oulun kaupungissa	12
3.2	Oulun kaupunginkirjaston tarjoamat palvelut varhaiskasvatukselle	12
4	SUOMALAINEN VARHAISKASVATUS	14
4.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	15
4.2	Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	17
4.2.1	Laaja-alaisen osaamisen huomioiminen varhaiskasvatussuunnitelmassa ..	18
4.2.2	Oppimisen alueet Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa.....	20
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS.....	22
5.1	Tutkimusmenetelmät	22
5.2	Tutkimuksen toteutus	23
6	TUTKIMUSTULOKSET JA TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI.....	24
6.1	Kirjaston palveluiden käyttö ja tietoisuus palveluista	24
6.2	Kirjaston palveluiden hyödyntäminen varhaiskasvatussuunnitelman laajojen ja eri oppimisen alueiden näkökulmasta	25
6.3	Varhaiskasvatushenkilöstön toiveet ja kehitysideat sekä kirjastonkäytön haasteet ..	26
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	27
8	VARHAISKASVATUSPALVELUILLE SUUNNATTU MARKKINOINTIMATERIAALI.....	28
8.1	Markkinointimateriaalin sisältö.....	28
8.2	Markkinointimateriaalin käytännön toteutus ja graafinen ulkoasu.....	32
9	POHDINTA	33
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	39

1 JOHDANTO

Elämme aikaa, jolloin meille suomalaisille on itsestään selvää, että olemme lukutaitoinen, koulutettu ja sivistynyt kansa. Historiallisesti tarkasteltuna olemme yhteiskuntana panostaneet palveluihin, jotka ovat varsin nopeasti nostaneet meidät hyvinvointiyhteiskunnaksi, josta muut maat hakevat malleja omaan toimintaansa. Nykyisin näitä palveluita tarkastellaan kriittisemmin kuin koskaan. Taloudelliset syyt ovat pakottaneet niin valtion kuin kunnat säästämään. Myös palveluiden laatua ja tehokkuutta arvioidaan niin tutkimuksen keinoin kuin palveluiden käyttäjien keskuudessa.

Edellä mainituista syistä johtuen ovat yksittäiset kuntatyöntekijät vaativassa tilanteessa. Vähentyneillä resursseilla tehdään sama tai suurempi määrä työtä kuin aiemmin. Uusien keinojen ja työtapojen löytäminen on välttämätöntä. Yhteistyö työyhteisöissä on entistä tärkeämpää, samoin yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Oulun kaupunginkirjastolle toimeksiantona tehtävä opinnäytetyö tutkii kahden kunnallisen toimijan, Oulun kaupunginkirjaston sekä Oulun kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden yhteistyötä. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatushenkilöstön tietämystä, käsityksiä ja toiveita kirjaston tarjoamista palveluista. Tutkimustulosten perusteella on tarkoitus tuottaa sisältö materiaaliin, jonka avulla Oulun kaupunginkirjasto voi jakaa tietoa ja markkinoida palveluitaan varhaiskasvatushenkilöstölle.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen paitsi kuntatoimijoiden yhteistyön, myös usean aikaamme liittyvän ilmiön valossa. Heikentynyt lukutaito sekä tiedonhaun merkityksen ja mediakasvatuksen tarpeellisuuden lisääntyminen ovat läsnä ajassamme. Kirjastotyön ammattilaisilla on paljon annettavaa ammattikasvattajille heidän luotsatessaan lapsia kohti aikuisuutta nykyisessä tietoyhteiskunnassa. Varhaislapsuudessa omaksutut kirjastonkäyttötottumukset luovat pohjaa myös myöhemmälle kirjaston käytölle.

Oma työhistoriani varhaiskasvatustyöntekijänä ja nykyinen roolini kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijana on kasvattanut haluani viedä eteenpäin tietoa kirjaston monista, arvokkaista, palveluista. Uskon näiden palveluiden olevan hyvä työväline varhaiskasvatustyöhön. Toivon opinnäytetyön hyödyttävän toimeksiantajaa, Oulun kaupunginkirjastoa sekä Oulun kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden henkilöstöä.

2 OULUN KAUPUNGINKIRJASTO

Oulun kaupunginkirjaston historialliset juuret ovat vuodessa 1877, jolloin Oulun kunnallinen kirjastolaitos, johon kuului Kansankirjasto ja lukusali aloitti toimintansa Heinätorin kansakoululla. Kirjasto on kulkenut monien vaiheiden kautta nykyiselle paikalleen, sijaiten mm. Isonkadun ja Saaristonkadun kulmassa sekä Ainolanpuistossa. 1982 kirjasto siirtyi nykyiselle paikalleen Vänmanninsaareen. (Oulun kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 2002, viitattu 30.9.2018.)

Oulun kaupunginkirjasto koostuu pääkirjastosta ja 23 toimipisteestä. Lisäksi kaupunkilaisia palvelevat kolme kirjastoautoa. Osa kaupunginkirjaston toimipisteistä toimii myös omatoimikirjastoina. (Oulun kaupunki 2018, viitattu 30.9.2018.) Omatoimikirjastot palvelevat käyttäjiä vuoden jokaisena päivänä ja myös alaikäiset voivat käyttää omatoimikirjastoja huoltajansa luvalla. Oulun kaupunginkirjasto toimii myös opetus- ja kulttuuriministeriön antamassa alueellisessa kehittämistehtävässä vastaten Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun kunnista. Alueellisen kehittämisen tarkoitus on luoda toimintaedellytyksiä yleisten kirjastojen toiminnan vahvistumiselle, jonka avulla tuetaan henkilöstön osaamista ja edistetään kirjastojen yhteistä toimintaa. (Oulun kaupunginkirjasto 2017, 3.)

Oulun kaupunginkirjasto on osa OUTI-kirjastoja. Oulun kaupunginkirjaston lisäksi OUTI-kirjastoihin kuuluvat Hailuodon, Iin, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Pyhäjoen, Siikajoen, Taivalkosken, Tyrnävän ja Utajärven kirjastot sekä Kuusamon, Pudasjärven ja Raahen kirjastot. Kirjastoilla on yhteinen kokoelma, jonka lisäksi ne tekevät monimuotoista yhteistyötä. (OUTI-kirjastot 2017, viitattu 30.9.2018.)

Pääkirjasto
Aseman kirjasto
Haukiputaan aluekirjasto
Hiukkavaaran kirjasto *
Jäälin kirjasto *
Kaakkurin kirjasto
Kaijonharjun kirjasto
Karjasillan kirjasto
Kastellin kirjasto *
Kaukovainion kirjasto *
Kellon kirjasto *
Kiimingin aluekirjasto
Koskelan kirjasto
Maikkulan kirjasto *
Martinniemen kirjasto
Myllyojan kirjasto
Oulunsalon aluekirjasto
Pateniemen kirjasto *
Puolivälikankaan kirjasto *
Rajakylän kirjasto *
Ritaharjun kirjasto *
Tuiran kirjasto *
Yli-lin kirjasto
Ylikiimingin kirjasto *
Kirjastoautot:
Teuvo
Onneli
Akseli

Taulukko 1. Oulun kaupunginkirjaston toimipisteet. (* merkityt toimipisteet toimivat myös omatoimikirjastoina.)

3 LASTENKIRJASTOTYÖ SUOMESSA

Suomalaisen kirjastojärjestelmän kehitys nivoutuu vahvasti 1800-luvun lopun kansalaisyhteiskuntakehitykseen venäläistämispaineiden alla. Kansallinen ja poliittinen herääminen mahdollistui kansan lukutaidon myötä. Kansalaisliikkeet yleistyivät ja erilaisia sivistyslaitoksia tuettiin. Kirjaston kautta nähtiin mahdollisuus kansan sivistystason nostamiseen ja kansalaisliikkeiden tavoitteiden edistämiseen. (Vatanen 2002, 11-12.)

Suomalaisen kirjastojärjestelmän historiallisessa kehityksessä on tiedostettu vahvasti tarve suunnata palveluja lapsille ja nuorille. 1900-luvun alussa tiedostettiin, että lapset tarvitsevat läksyjen lisäksi muuta kirjallisuutta ”henkensä kehittämiseksi”. Tällöin lasten- ja nuorten lukuharrastusta koettiin kuitenkin tarpeelliseksi valvoa. Niinpä keskustelua käytiin siitä, tulisiko lastenkirjastojen olla erilliskirjastoja vai voisivatko lastenosastot toimia yleisten kirjastojen yhteydessä. Halu tarjota lapsille sopivaa kirjallisuutta suuntasi aluksi toimintaa kansakoulujen yhteydessä toimivien oppilaskirjastojen perustamiseen. Uusien pedagogisten virtausten myötä opettajien kanta lukuharrastukseen ja nk. ”hupilukemiseen” kuitenkin muuttui eivätkä oppilaskirjastot enää voineet vastata lasten lukemisen tarpeeseen. Lisäksi kirjastoväen perustelu siitä, etteivät kaikki lapset käyneet koulua eivätkä täten olleet oppilaskirjastojen piirissä, oli aiheellinen. Rinnakkaiskirjastojärjestelmä alkoi kehittyä ja lastenkirjasto alettiin nähdä osana yleistä kirjastoa. (sama, 125-130.)

Suomessa on tiedostettu lapsuuden merkitys myös kirjastonkäytön oppimisen näkökulmasta jo varhain. Erityisesti kirjastoliikkeessä esitettiin näkemyksiä lastenosastojen perustamisesta kirjastoihin jo 1800-luvun lopulla. Näkemysten taustalla toimi ajatus siitä, että tällä tavoin lapset kasvaisivat käyttämään kirjastoa myös aikuisina. (sama, 121.)

Suomen ensimmäinen kirjastolaki on vuonna 1928 asetettu kansankirjastolaki. Sota-aika hidasti kehitystä, mutta sotien jälkeen kirjastot alkoivat kehittyä nopeasti. Vuosien 1945-1960 välillä Suomeen syntyi miljoona lasta. Lasten suureen määrään varauduttiin niin kansa- ja oppikouluissa kuin yliopistossakin. Lukeminen oli suosittu harrastus ja kirjastossa käynti oli kulttuuriharrastusten kärjessä. (Kekki 2013, 29-30.)

Vuoden 1961 kirjastolaki käynnisti uuden aikakauden yleisten kirjastojen historiassa. Kirjastojen saamat valtionavut nousivat huomattavasti. Laissa mainittiin myös kirjastoautot ja -veneet. (Mäkinen, 1999,165.) Vakiintunut toiminta ja palveluiden saatavuus mahdollistivat lukuharrastuksen suosion jatkumisen. Lasten osuus kirjaston käyttäjinä oli korkea. Enemmistö lapsista käytti kirjastoa ja lapset lainasivat kirjoja 3-4 kertaa aikuisia enemmän. (Mäkinen 1999, 182.)

Lastenkirjastotyön vakiinnuttua toimintamuodot ovat eläneet ja kehittyneet ajan hengen mukaan. Katja Lahti (1990, 188) kiteyttää kuitenkin lastenkirjastotyön perimmäisen tehtävän lainaten Effie Louise Powerin määritelmää:

”Varustaa lapsi hyvillä kirjoilla houkuttelevassa kirjastoympäristössä, palvella lasta miellyttävästi ja asiantuntevasti, istuttaa lapseen rakkaus lukemiseen, hyvä kirjallinen maku sekä taito käyttää kirjoja työvälineenä. Näin lastenkirjaosasto on kirjaston sydän, jonka sykintä panee veren kiertämään muillakin osastoilla.”

Tänä päivänä yleisten kirjastojen työtä ohjaa kirjastolaki, joka määrittelee yleisten kirjastojen tehtävän seuraavasti:

Yleisen kirjaston tehtävänä on:

- 1) tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;*
- 2) ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;*
- 3) edistää lukemista ja kirjallisuutta;*
- 4) tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon;*
- 5) tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;*
- 6) edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.*

Yleisellä kirjastolla voi olla 1 momentissa mainittujen tehtävien lisäksi valtakunnallinen kehittämistehtävä, alueellinen kehittämistehtävä ja erityinen tehtävä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi yleisellä kirjastolla tulee olla tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö (Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492, 6§.)

Laki yleisistä kirjastoista määrittelee yleisten kirjastojen tehtävien tavoitteiksi väestön yhdenvertaisen mahdollisuuden sivistykseen ja kulttuuriin, tiedon saatavuuden ja käytön, lukemiskulttuurin ja monipuolisen lukutaidon, mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen, sekä aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden edistämisen (29.12.2016/1492 2§). Lain 4§ määrittelee opetus- ja kulttuuriministeriön vastaavan yleisiä kirjastoja koskevasta, valtakunnallisesta politiikasta sekä sen kehittämisestä. Alueellisena hallintoviranomaisena toimii aluehallintovirasto. Lain 5§ puolestaan määrää kunnan tehtäväksi yleisen kirjaston toiminnan järjestämisen.

Yleisten kirjastojen lastenkirjastotyön painopistealueet vaihtelevat kunnittain, mutta lastenkirjastotyön sisältöalueet ovat samankaltaiset. Aluehallintovirasto arvioi vuonna 2017 kirjastopalveluita lapsen lukemisen ja lukutaidon edistäjänä. Arvioinnissa paljastui, että lapsille suunnatut kirjastopalvelut painottuvat satutunteihin, lukudiplomitoimintaan sekä kirjastonkäytön ja tiedonhankintataitojen opetukseen. Lukutaidon edistämisen kannalta kirjastoilla oli hyviä perinteisen aineiston kokoelmia. (Aluehallintovirasto 2017a, viitattu 28.9.2018.)

Aluehallintoviraston arvioinnissa selvitettiin myös lastenkirjastotyön yhteistyötahojen kanssa tehtävää työtä. Varhaiskasvatuksen osalta yleisimmin mainittu yhteistyömuoto oli ryhmille järjestetyt satutunnit. Myös nukketatteriesitykset, kirjavinkkaukset ja muut esitykset mainittiin useissa vastauksissa. Toiseksi yleisimmin yhteistyömuodoiksi mainittiin varhaiskasvatukselle mainitut kokoelmapalvelut käsittäen mm. teemapaketit, kirjastoautopalvelut ja kirjastokäynnit aukioloaikojen ulkopuolella. Noin sadassa vastauksessa mainittiin kirjastonkäytön opetus. (Aluehallintovirasto 2017b, viitattu 28.9.2018.)

Kirjastonhoitajien säätiön julkaisussa vuodelta 2007 Sipilä (119-122) arvioi lastenkirjastotyön tulevaisuutta nostaen esiin asioita, jotka ovat edelleen ajankohtaisia: Tietoyhteiskuntakehitys ja digitalisaatio vaatii kirjastotyön jatkuvaa kehittämistä. Nykyisin kirjasto tarvitsee moniosaajia, joilla on kyky kehittää työtään ja työtapojaan luovasti. Pedagogiset taidot ovat välttämättömiä paitsi lastenkirjastotyössä, myös muiden ikäryhmien kanssa toteutettavassa kirjastotyössä. Lasten- ja nuortenkirjastotyössä pelit ja pelimaailma sekä medianlukutaito ja sen opettaminen ovat tulleet jäädäkseen. Kuitenkin edelleen perinteinen sisältöosaaminen ja lukutaidon tukeminen ja edistäminen kuuluvat lastenkirjastotyön ydinosaamiseen.

3.1 Lastenkirjastotyö Oulun kaupungissa

Vuoden 2017 tilastoiden mukaan Oulun kaupungin lasten kaunokirjallisuuskirjallisuuskokoelman määräksi ilmoitetaan 247 284 kpl. Lasten tietokirjallisuuden määrä on 39 998 kpl. Lastenkirjallisuuskokoelmaa lainataan varsin runsaasti, sillä lasten kaunokirjallisuutta oli lainattu 1 193 407 kertaa. Tietokirjallisuuden lainausmäärä oli 149 567 kertaa. (Kirjastot.fi 2018, viitattu 30.9.2019.)

Oulun kaupunginkirjasto järjestää lastenkirjastotyön puitteissa monimuotoista toimintaa lapsille. Vuoden 2017 toimintakertomus (Oulun kaupunginkirjasto 2018, 22) erittelee tilastoiduiksi lastentapahtumiksi satutunnit (428 kpl), kirjallisuustapahtumat (37 kpl), teatteri- ja sirkustapahtumat (9 kpl), elokuvaesitykset (20 kpl), musiikkitapahtumat (34 kpl), muut tapahtumat (64 kpl) sekä pop-up kirjaston (7 kpl). Osallistujia kaikkiin tapahtumiin yhteensä kirjattiin 12 925 kpl.

Oulun kaupunginkirjasto toteuttaa lastenkirjastotyössään suunnitelmallista yhteistyötä useiden tahojen kanssa. Kirjastoreitti on kirjaston ja koulun välillä tapahtuvaa yhteistyötä. Kirjastoreitin avulla jokainen Oulussa perusopetukseen osallistuja pääsee käymään kirjastossa tai kirjastoautossa, oppii käyttämään kirjastoa tiedonhaun apuna ja osallistumaan kirjavinkkaukseen. Toiminnan tavoitteena on lasten ja nuorten lukuinnostuksen lisääminen sekä monipuolisten tiedonhankintataitojen saavuttaminen ja ylläpitäminen. (Oulun kaupunki 2018, viitattu 30.9.2018.)

Lastenkirjastotyötä Oulun kaupunginkirjastossa kehitetään jatkuvasti. Vuonna 2017 lukudiplomitoiminta laajeni, kun varhaiskasvatuksen, perusasteen ja lukion käsittävien kirjallisuussuoritusdiplomien rinnalle kehitettiin kirjallisuussuoritusdiplomit suomea toisena kielenä puhuville, lukemisesteisille sekä kansainvälisen koulun oppilaille. Muita vuoden 2017 uusia toimintoja olivat vanhemmille kouluuntutustumispäivänä jaettava lomake kirjastokortin hakemista varten sekä OUTI-kirjastojen yhteistyönä toteutettu kirjastonkäytön opetusvideo lapsille. (Oulun kaupunginkirjasto 2018, 14-15.)

3.2 Oulun kaupunginkirjaston tarjoamat palvelut varhaiskasvatukselle

Suomalaista varhaiskasvatustyötä ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -määräys. Oulun kaupunginkirjasto on näkyvästi esillä Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan varhaiskasvatushenkilöstölle laajaa kirjastoverkkoa, kirjaston

tarjoamia palveluita päiväkodeille, kokoelmien monipuolisuutta, lukemaan innostamista sekä kirjallisuudiplomiin sisältyvää, esikouluikäisille suunnattua Lukuhöperö -passia. (Oulun kaupunginkirjasto 2018, 12.)

Päiväkoti- ja esikouluryhmille järjestetään erilaista toimintaa kirjastoissa. Osa kirjastoista järjestää esikouluryhmille kirjastoseikkailuja. Satutuokiot ovat vakiintunutta toimintaa, johon myös päiväkotiryhmät ovat tervetulleita. Myös vaihtoehtoiset kommunikaatiotavat on huomioitu; Pääkirjastolla järjestetään tukiviitottuja satutunteja. (Oulun kaupunki 2018, viitattu 30.9.2018.)

Kirjallisuuden ja lukemisen asiantuntijuus on osa lastenkirjastotyöntekijöiden ammattitaitoa. Kirjastosta löytyy vinkkilistoja ja tarvittaessa henkilökunta kokoaa aineistopaketteja toivutuista aiheista. Kauno- ja tietokirjallisuuden lisäksi paketit voivat sisältää musiikkia ja elokuvia. Varhaiskasvatus-työntekijöitä neuvotaan aineistovalinnassa. (Oulun kaupunki 2018, viitattu 30.9.2018.)

Oulun kaupungin ensimmäinen kirjastoauto, Matleena, on käynnistänyt oululaisen kirjastoautotoiminnan vuonna 1975. Seuraavan auton liikennöinti alkoi vuonna 1990. Vuonna 2001 hankittu pienkirjastoauto korvautui Onneli -kirjastoautolla vuonna 2012. (Oulun kaupunki 2018, viitattu 21.11.2018.) Onneli -kirjastoauton toiminta on suunnattu päiväkotikäisille lapsille, ikääntyneille ja erityisryhmille. Invanostin mahdollistaa myös pyörätuolia käyttävien asiakkaiden pääsyn kirjastoautoon. Onnelin valikoimissa on kirjojen lisäksi lastenmusiikkia ja äänikirjoja. Onneli kiertää Oululaisia päiväkoteja. (Oulun kaupunki 2018, viitattu 30.9.2018.)

Kummipäiväkotitoiminta on pääkirjaston tarjoama palvelu päiväkodeille. Toiminta on osa varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö Alaköökien toimintaa, jonka tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatuksen toteuttamista. Monipuolinen toiminta toteutetaan yhteistyössä kulttuuritoimijoiden kanssa. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 35.) Pääkirjasto saa vuosittain oman kummipäiväkodin. Kulttuurikummina toimii lastenkirjaston työntekijä. Kirjaston kulttuurikummi vierailee päiväkodilla. Vierailuun sisältyy esim. satujen lukemista tai pöytäteatteriesitys. Jouluvierailulla luetaan joulusatuja. Kevään toimintaan sisältyy päiväkodin tekemä näyttely kirjastolle, johon voi sisältyä satutuokio tai kirjastokierros. Keväällä kummi vierailee päiväkodissa järjestäen satutuokion. (Oulun kaupunki 2018, viitattu 30.9.2018.)

4 SUOMALAINEN VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus Suomessa on tarkoin määriteltyä. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista, tavoitteellista, pedagogiikkaan painottuvaa kokonaisuutta, joka koostuu lapsen **kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta**. Toiminnan tavoitteena on lapsen **kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen** sekä lapsen **kokonaisvaltainen hyvinvointi**. (Opetushallitus 2018, viitattu 23.9.2018.)

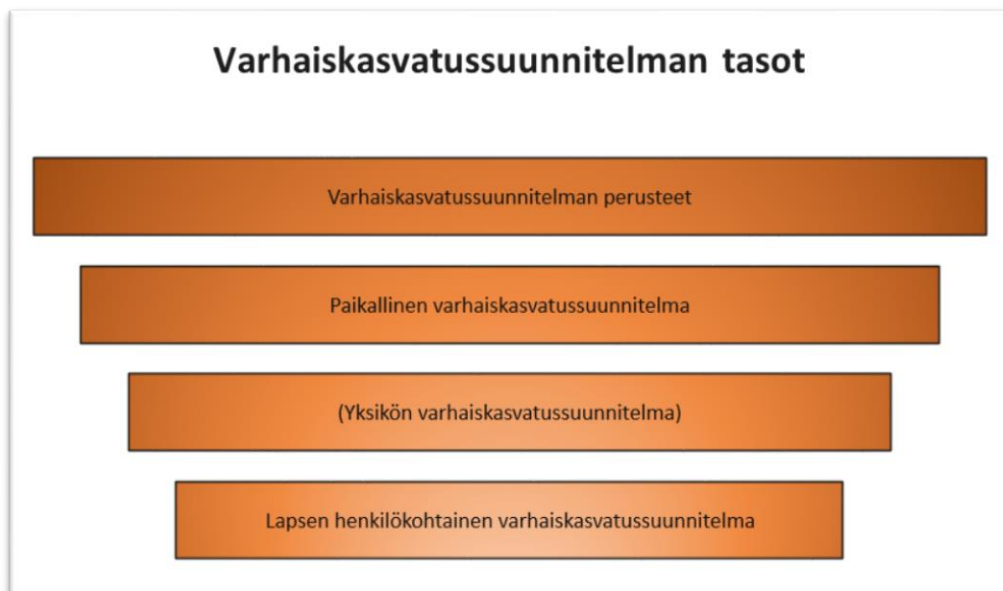
Varhaiskasvatuslaki (540/2018) määrittelee varhaiskasvatuksen toteuttamistavat. Laki erittelee toimintamuodoiksi **päiväkodissa** järjestettävän päiväkotitoiminnan, **perhepäivähoidon**, joka järjestetään perhepäiväkodissa sekä toimintaan soveltuvassa paikassa järjestettävän **avoimen päiväkotitoiminnan**. Varhaiskasvatuslain puitteissa järjestettävää varhaiskasvatoimintaa voivat järjestää kunnat, kuntayhtymät sekä yksityiset palveluntuottajat. (Varhaiskasvatuslaki 540/18 1§.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen yleisestä suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Varhaiskasvatustyötä ohjaa varhaiskasvatuslaki. Muita varhaiskasvatusta ohjaavia lakeja ovat mm. lastensuojelulaki (417/2007), laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) sekä esiopetuksen osalta perusopetuslaki (628/1998). (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018, viitattu 23.9.2018.)

Esiopetus on koulua edeltävänä vuonna järjestettyä maksutonta toimintaa, johon osallistumiseen velvoittaa perusopetuslaki (26 a §). Esiopetuksen tavoitteita ovat lapsen kehitys- ja oppimisedellytysten edistäminen, sosiaalisten kykyjen ja itsetunnon vahvistaminen sekä kehitykseen ja oppimiseen vaikuttavien ongelmien havaitseminen sekä niihin puuttuminen. Esiopetusta ohjaa opetushallituksen laatima normi, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (Opetushallitus 2018, viitattu 23.9.2018.) Tämän työn ja siihen liittyvän tutkimuksen sekä kehittämistehtävän painopistealue on varhaiskasvatustyössä. Tästä syystä esiopetusta, esiopetussuunnitelman perusteita tai perusopetuslakia ei käsitellä omana aihealueenaan laajemmin.

4.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona toimii opetushallitus. Tässä roolissa opetushallitus päättää suomalaisen varhaiskasvatuksen suunnasta laatimalla varhaiskasvatuksen perusteet. Varhaiskasvatuksen perusteiden pohjalta alueelliset toimijat laativat oman, kyseisen alueen erityispiirteet huomioon ottavan varhaiskasvatussuunnitelman. Edellisten suunnitelmien viitoittamana laaditaan jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Opetushallitus 2018, viitattu 23.9.2018.)

KUVIO 1. Varhaiskasvatussuunnitelman tasot.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuu varhaiskasvatukseen lakiin. Lain pohjalta varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on määräys, joka velvoittaa varhaiskasvatuksen järjestäjää oikeudellisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkoitus on tukea ja ohjata varhaiskasvatus toimintaa ja sen järjestämistä, kehittämistä ja toteuttamista sekä taata laadukkaan ja tasavertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamista kaikkialla Suomessa. (Opetushallitus 2016,8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaa toimintaa varhaiskasvatuksessa sisältäen mm. arvopohjan, toimintakulttuurin ja pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen viitekehykset. Perusteisiin sisältyy myös lapsen kehityksen ja oppimisen tuen periaatteiden ja toimintatavan määrittely sekä vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan ja erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuksen käsittely. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet raamittaa myös toiminnan arvioinnin ja kehittämisen varhaiskasvatustyössä. (Opetushallitus 2016, 5-6.)

Varhaiskasvatustoimintaa ohjaavat useat lait. Varhaiskasvatuksen yleistä arvopohjaa ohjaavat varhaiskasvatuslaki, YK:n lapsen oikeuksien sopimus sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia ohjaava yleissopimus. Erikseen määriteltyjä arvoja ovat lapsuuden itseisarvo, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, perheiden monimuotoisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa. (Opetushallitus 2016, 18-19.)

Laadukkaana pedagogisen toiminnan katsotaan vahvistavan lapsen laaja-alaista osaamista. Laaja-alainen osaaminen koostuu tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja tahdosta. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden valmistelua ja tavoitteet sisältyvät jatkumona myös esiopetuksen opetussuunnitelmaan sekä perusopetussuunnitelmaan. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurillinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Opetushallitus 2016, 21-22.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan oppimisen alueet, joiden katsotaan olevan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Niiden katsotaan ohjaavan varhaiskasvatushenkilöstöä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Oppimisen alueita ei ole tarkoitettu irrallisiksi kokonaisuuksiksi; Tarkoitus on, että niitä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon ja osaamisen mukaisesti. Määritellyt oppimisen alueet ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. (Opetushallitus 2016, 39-40.)

KUVIO 2. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys. (Opetushallitus 2016, 36.)

4.2 Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Oulussa varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu kokonaisuudeksi, jonka valmisteluun on osallistunut laajasti sivistys- ja kulttuuripalveluiden asiantuntijoita. Moniammatilliseen ja poikkitoiminnalliseen yhteistyöhön linkittyvät myös hyvinvointipalvelu sekä muut sidosryhmät, jotka liittyvät varhaiskasvatuspalveluiden tuottamiseen. Varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan esi- ja perusopetuksuunnitelmat sekä paikalliset suunnitelmat, jotka koskevat lapsia, nuoria tai lapsiperheitä. Varhaiskasvatussuunnitelman valmistelussa on tehty yhteistyötä varhaiskasvatuksen esimiesten, henkilöstön, lasten ja vanhempien kanssa. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 6-7.)

Sivistys- ja kulttuuripalveluiden johtamisjärjestelmä jakaa varhaiskasvatuspalvelut neljään maantieteelliseen alueeseen. Itäisellä, pohjoisella, eteläisellä ja keskisellä alueella on kussakin oma aluepäällikkönsä, joka vastaa alueen operatiivisesta johtamisesta. Varhaiskasvatuksen vastuualuejohtajana toimii varhaiskasvatusjohtaja. Varhaiskasvatusta järjestetään sekä kunnallisena että yksityisenä toimintana. Yksityisen palvelun tuottamisen osuus määritellään vuosittain talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston toimesta. Pääsääntöisesti yksityinen varhaiskasvatustoiminta järjestetään palvelusetelitoimintana. Yksityisen varhaiskasvatuspalvelun valvontatehtävä kuuluu kunnalle. Varhaiskasvatustoiminta voi olla koko- tai osa-aikaista. Toimintamuotoina ovat kunnallinen ja yksityinen päivähoito, perhepäivähoito sekä avoin päiväkotitoiminta. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 13-14.)

4.2.1 Laaja-alaisen osaamisen huomioiminen varhaiskasvatussuunnitelmassa

Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan kieltä ja vuorovaikutusta ajattelun, tiedonhankinnan ja oppimisen välineenä. Leikki ja vuorovaikutus ovat keinoja kehittyä ajatusten ja tunteiden monipuoliseen ilmaisuun. Muita ajattelun ja oppimisen keinoja ovat draama, musiikki, kuvataiteet, liikunta sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Myös erilaiset yhteistoiminnalliset projektit kehittävät ajattelun ja oppimisen taitoja. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 23.) Ajattelun ja oppimisen taitojen harjoitteluun on liitetty myös kielen ja sanavaraston kehittäminen:

Kieli ja sanavarasto kehittyvät lukemisen kautta. Niiden kehittymistä tuetaan kirjallisuuden avulla. Kirjallisuus on myös keino vahvistaa identiteetin rakentamista. Oulun kaupunginkirjasto tarjoaa laajan määrän erilaisia aineistoja varhaiskasvatuksen käyttöön. Päiväkodit tekevät yhteistyötä Oulun kaupunginkirjaston kanssa lukemisen edistämiseksi ja vanhempien osallisuuden mahdollistamisessa. Kirjasto ja varhaiskasvatus tukevat lasten ja kotien lukuharrastusta edistämällä Oulun kaupungin kirjallisuudiplomiin kuuluvan Lukuhöperöpassin suorittamista. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 24.)

Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kasvatuksen tueksi Oulussa toimii Oulun Maailmankoulu, joka tarjoaa verkkomateriaaleja, koulutusta ja suunnitteluapua globaalikasvatukseen. Sivistys- ja kulttuuripalveluiden tuottamat Varhaiskasvatuksen kulttuuriopas, Kulttuurikasvatuspolku ja Maailmankansalaisen polku -oppaat tarjoavat materiaalia varhaiskasvatuksen käyttöön. Myös mediakasvatuksen tulee olla osa lasten arkea. Lasten tulee saada harjoitella mediataitoja käyttäjinä, ilmaisijoina, osallistujina ja mediaturvan tarvitsijoina. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 24-25.)

Itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja huomioidaan Oulun kaupungin varhaiskasvatuksessa mm. oman ja ympäristön hyvinvoinnin tulkinnan ja arvioinnin, tunteiden tunnistamisen ja nimeämisen sekä vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen oppimisen kautta. Arjen, rytmien, siisteyden, ruokailun, liikkumisen ja levon merkitys ovat luonnollinen osa itsestä huolehtimisen ja arjen taitoja. Turvallisen ilmapiirin luominen, kiusaamisen ehkäisy ja turvallisuuskasvatus ovat tärkeitä tehtäviä, joiden hoitaminen kuuluu koko henkilökunnalle. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 26.)

Monilukutaitoa ja tieto- ja viestintäteknologista osaamista harjoitellaan sosiaalisten tilanteiden, erilaisten tekstien ja useista elementeistä koostuvien mediasisältöjen kautta. Pitkän aikavälin tavoitteena on saada tieto- ja viestintäteknologia luonnolliseksi osaksi varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Turvallisen ja vastuullisen mediankäytön sekä mediakriittisyyden opettelu on tärkeä osa sisältöaluetta. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 28.)

Oulun kaupunkistrategiassa osallistuminen ja vaikuttaminen ovat merkittävässä roolissa. Tästä syystä se on myös yksi varhaiskasvatuksen painopistealue. Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuurilautakunta on sitoutunut Lapsiystävällinen kunta -toimintamalliin, jonka tavoitteena on vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta. Merkittäviä osallistumisen ja vaikuttamisen apuvälineitä ovat Kestävän kehityksen oppimispolku sekä varhaiskasvatuksen yrittäjyyskasvatus. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 30.)

4.2.2 Oppimisen alueet Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa

Lapsen kehitykseen kuuluu erilaisten kielellisten identiteettien oppiminen. Kielten rikas maailma -oppimisalue koostuu Varhaiskasvatuksen perusteissa käsittäen vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellisen muistin ja sanavaraston sekä kielitietoisuuden. (Opetushallitus 2016, 40.) Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa kielen rikas maailma -oppimisalueen toteuttamisessa huomioidaan erityisesti Oulun kaupunginkirjasto:

Oulun kaupunginkirjaston laaja kirjastoverkko antaa erinomaiset yhteistyömahdollisuudet päiväkodeille ja perhepäivähoitoon. Lapset voivat osallistua kirjastojen satutunneille sekä erilaisiin tapahtumiin. Kirjaston henkilökunta kerää pyydettyä aineistoa eri teemoista. Päiväkodit ja perhepäivähoito voivat myös järjestää näyttelyitä kirjastojen tiloissa.

Kirjastoautot ja lähikirjastot ovat yhteisöllisiä tiloja, joissa lapset oppivat käyttämään julkista palvelua. Kirjastoautot tuovat kirjaston laajat aineistokokoelmat lähelle asiakasta. Kaupunginkirjaston ammattitaitoinen henkilökunta edesauttaa lasten ja nuorten monilukutaitojen kehittymistä. Säännöllinen kirjaston käyttö lisää lasten hyvinvointia, sivistystä ja sosiaalista tasa-arvoa tarjoamalla kaikille yhtäläisen mahdollisuuden lukemisen iloon ja nautintoon.

Oulun kaupunginkirjasto tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden täyttymistä tarjoamalla päiväkodeille monipuolisesti aineistoja, joiden avulla voidaan käsitellä vuorovaikutukseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä asioita. Lapset samaistuvat tarinoita kuunnellessa henkilöihin ja heidän tunteisiinsa ja pystyvät nimeämään tunteita tarinoiden avulla. Leikkeihin, tapoihin ja juhliin liittyviä asioita löydetään tietokirjoista. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 53.)

Ilmaisun monet muodot -oppimisalue sisältää musiikin, kuvallisen, sanallisen sekä kehollisen ilmaisun kehittämistavoitteet (Opetushallitus 2016, 41). Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa ilmaisutaitojen kehittymisen pedagogisiksi välineiksi mainitaan mm. päiväkotien laulutuki

ja monipuolisten kuvallisen ilmaisun välineiden käyttö. Yhteistyökumppaneina ja retkikohteina toimivat museot ja Oulun sinfonia. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 55.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sisällyttää Minä ja meidän yhteisömme -oppimisalueeseen eettisen ajattelun, katsomukset, lähiyhteisön menneisyyden, tulevaisuuden ja nykyisyyden sekä median (Opetushallitus 2016, 43-44). Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään oppimisalueen toteuttamiskeinoiksi esim. vierailut museoihin sekä ulkoilualueille ja lähitahtumiin, perinneleikit, arjessa tapahtuvat eettiset pohdinnat ja aikuisten mallit erilaisten katsomusten hyväksynnässä. Lisäksi mainitaan mediakasvatus sekä aiemmin mainitun Oulun Maailmankoulun matkalaukut, jotka sisältävät eri teemoihin liittyvää globaalikasvatusmateriaalia ja ovat saatavissa Oulun kaupunginkirjaston palveluista. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisalueen yhteydessä mainitaan Oulun kaupunginkirjaston vieraskielisen lastenkirjallisuuden saatavuus sekä mahdollisuus tilata vieraskielisiä kirjaketteja Helsingin Monikielisestä kirjastosta minkä tahansa kirjaston toimipisteen kautta. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 57.)

Tutkin ja toimin -oppimisalue käsittää matemaattisen ajattelun sekä ympäristö- ja teknologiakasvatuksen kokonaisuuden (Opetushallitus 2016, 44). Oulun kaupunki määrittelee osa-alueen toteutumisen linkittyvän arjen tapahtumiin. Lapset oppivat kierrätystä lajittelemalla ja ympäristöstä huolehtimista esim. leikkitiloista ja -välineistä huolehtimalla. Matemaattinen ajattelu kehittyy arjessa ja varhaiskasvatushenkilöstö voi herätellä lapsen matemaattista kiinnostusta ympärillä olevien asioiden kautta. Myös teknologiaan voidaan tutustua arjessa läsnäolevan teknologian kautta. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 59.)

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisalue sisältää liikuntaan, terveyteen ja ruokakasvatukseen liittyvät osa-alueet. Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan liikunnan merkitystä sekä kaupungin liikuntapalveluiden ja muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä. Sivistys- ja kulttuuripalveluissa on tuotettu hyvinvointioppimisen tueksi tarkoitettu Hyvinvointipolku -materiaali. (Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017, 61.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Oulun kaupungin päiväkodeissa työskentelevän varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia, näkemyksiä ja tietoisuutta Oulun kaupunginkirjaston varhaiskasvatukselle suunnatuista palveluista. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, millä tavalla varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää kirjaston palveluita varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen apuvälineenä. Tutkimustuloksia hyödynnettiin varhaiskasvatuspalveluille suunnatun markkinointimateriaalin sisällön tuottamisessa.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen avulla haluttiin saada kattavaa tietoa varhaiskasvatushenkilöstön suhteesta kirjaston palveluihin, joten mahdollisimman kattava otanta olisi kertonut määrällisesti eniten varhaiskasvatushenkilöstön käsityksistä. Esim. lähetettävän lomakkeen riskinä on usein alhainen vastauksien määrä. Toisaalta tällä tavoin saatu tieto on helposti pintapuolista, eikä annettuihin vastauksiin voi pyytää täsmennyksiä. Lisäksi kyselylomakkeen käyttö ei välttämättä avaa syitä esim. kirjastonkäytön haasteille päiväkodeissa. Tästä syystä tutkimus toteutettiin **kvalitatiivisena haastattelututkimuksena**.

Haastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmistä, jonka avulla tutkija välittää tutkittavan **ajatuksia, käsityksiä, kokemuksia ja tunteita** (Hirsjärvi & Hurme 2001, 41). Tutkimushaastattelu voidaan toteuttaa lomakehaastattelun, teema- eli puolistrukturoidun haastattelun tai strukturoimattoman haastattelun keinoin (Hirsjärvi ym. 2001, 44). Haastattelu voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna (Hirsjärvi ym. 2001, 61).

Tutkimukseen valittu menetelmä oli **ryhmäteemahaastattelu**. Teemahaastattelu nivoutuu nimensä mukaisesti tiettyjen teemojen ympärille. Kysymykset eivät ole yksityiskohtaisia. Aihealueiden etenemisjärjestyksestä voi vaihdella. Teemahaastattelun joustavuus mahdollistaa haastateltavien äänen kuulumisen eikä tutkimus etene pelkästään haastattelijan näkökulmasta. (Hirsjärvi ym. 2001, 47-48). Koska tutkimus toteutettiin haastattelututkimuksena, oli tutkimuksen otanta koko var-

haiskasvatushenkilöstöstä pieni. Ryhmähaastattelu mahdollisti useamman henkilön kuulluksi tulemisen. Toisaalta ryhmähaastattelu sopii hyvin tutkittaessa pienoiskulttuurien merkitysrakenteita ja sen avulla voidaan selvittää yhteisön yhteistä kantaa tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi ym. 2001, 61).

5.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin päiväkodeissa, joita pyydettiin osallistumaan tutkimukseen yksikön johtajalle sähköpostitse lähetetyllä kirjeellä. Aluksi tavoitteena oli valita jokaiselta Oulun kaupungin maantieteelliseltä toiminta-alueelta kaksi haastateltavaa päiväkotia, jotta tutkimus kattaisi erilaisia päiväkotia mahdollisimman laajasti. Haastattelujen järjestäminen osoittautui kuitenkin haasteelliseksi, joten tutkimuskirje lähetettiin kaikkiin Oulun kaupungin varhaiskasvatussyksiköihin.

Haastattelu toteutettiin neljässä päiväkodissa ennalta sovittuna ajankohtana. Tutkimukseen osallistuvat päiväkodit olivat hyvin erilaisia kooltaan ja sijainniltaan. Isoimmissa haastatellussa päiväkodeissa on yli 100 lasta. Pienimmässä päiväkodissa toimii ainoastaan kaksi lapsiryhmää.

Haastattelun toteutukseen varattiin osallistujista riippuen aikaa ½-1 tuntia. Haastattelut nauhoitettiin. Kahdessa päiväkodissa haastatteluun osallistui neljä haastateltavaa, yhdessä päiväkodissa oli kolme haastateltavaa. Yhdessä päiväkodissa suoritettiin kaksi haastattelua, joista toiseen osallistui kaksi haastateltavaa ja toiseen haastatteluun yksi työntekijä ja opiskelija.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI

Haastattelutilanteita ohjasivat teemat, jotka oli valittu tutkimusongelman pohjalta. Teemojen avulla pyrittiin selvittämään:

- Kuinka ja mitä kirjaston palveluita päiväkodissa käytetään tällä hetkellä ja ovatko jotkut kirjaston palveluista vieraita päiväkodille.
- Olisivatko kirjaston palvelut hyödynnettävissä varhaiskasvatussuunnitelmassa määriteltujen laajojen osaamisen alueiden sekä eri oppimisen alueiden toteuttamisen apuvälineinä.
- Millaisia kokemuksia vastaajilla on kirjaston palveluista sekä millaisia toiveita ja kehitysideoitu heillä on koskien kirjaston ja varhaiskasvatuspalveluiden yhteistyötä.

6.1 Kirjaston palveluiden käyttö ja tietoisuus palveluista

Kahdessa haastatelluista päiväkodeista vieraili kirjastoauto kerran kuukaudessa. Muissa päiväkodeissa kirjasto sijaitsi hyvin lähellä tai kävelyetäisyyden päässä. Kaikki vastaajat käyttivät kirjaston tai kirjastoauton palveluita. Yksi haastatelluista päiväkodeista sijaitsi hyvin lähellä lähikirjastoa. Tämä päiväkotiki käytti kirjaston palveluita useita kertoja kuukaudessa.

Tietoisuus kirjaston palveluista oli melko samankaltainen kaikissa päiväkodeissa. **Satutuokiot** olivat tunnetuin palvelu. Yksi päiväkotiki vieraili satutuokioilla usein ja heillä oli myös päiväkodin oma satutuokio säännöllisesti kirjastossa. Yksi päiväkotiki kävi satutunneilla silloin tällöin. Yksi päiväkodeista ei käynyt satutunneilla. Muiden palvelujen tuntemus päiväkodeissa oli vähäistä. **Vinkkilistat** ja **aineistopaketit** tiedettiin etäisesti, mutta esim. mahdollisuus saada aineistopaketteja pyydetessä oli osalle vastaajista tuntematon palvelu. **Neuvontaa** kaikki vastaajat käyttivät ajoittain. Mahdollisuus kirjaston **tutustumiskierrokseen** tiedettiin, mutta esim. etäisyys esti palvelun käyttöä. Usein kirjastoa käyttävässä päiväkodissa lapset mm. lainasivat ja palauttivat kirjoja säännöllisesti, joten erilliseen tutustumiskierrokseen ei ollut tarvetta. **Lukuhöperöpassi** oli nimenä tuttu ainoastaan yhdelle vastaajalle. **Kirjastokummitoiminta** oli tuttu yhdelle vastaajalle. Päiväkodeilla oli kuitenkin ollut muuta kulttuurikummitoimintaa. **Maailmankoulun salkuista** tiesi osa haastatelluista ja yhdessä päiväkodissa oli käytetty palvelua kertaalleen. Kukaan vastanneista päiväkodeista ei ollut

järjestänyt **näyttelyä** kirjaston tiloissa lähiaikoina, mutta yksi päiväkotitoiminta oli osallistunut kirjastolla toteutettuun näyttelyyn aiemmin. **Ammattikirjallisuutta** vastaajat käyttivät pääosin itsenäisesti omalla ajalla.

6.2 Kirjaston palveluiden hyödyntäminen varhaiskasvatussuunnitelman laajojen ja eri oppimisen alueiden näkökulmasta

Kysymyksen tarkastelu haastattelutilanteissa oli haastavaa. Vaikka valtakunnallinen Varhaiskasvatuksen perusteet sekä Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma määrittävät varhaiskasvatustyön tavoitteita ja sisältöä, sitä toteutetaan arjessa intensiivisessä vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Pedagogiikka toteutuu osana arjen toimintoja. Lisäksi päiväkotihenkilöstön tietämys kirjaston palveluista oli vähäinen. Ymmärrettävästi peilaaminen palveluihin, joista ei tiedetä, on haastavaa.

Kaikkien vastaajien mielestä kirjaston palveluista on tai voisi olla hyötyä varhaiskasvatustyössä. Jokaisella päiväkodilla oli erilaisia ajatuksia siitä, millä tavoin palveluita voisi hyödyntää. Palveluita peilattiin ennen kaikkea aineiston hyödyntämiseen, joka oli kirjaston palveluista tutuin.

Yksi päiväkodeista ei kokenut varhaiskasvatussuunnitelmaan pohjautuvaa lähestymistapaa palveluista luontevaksi. Heidän kokemuksensa oli, että esim. kirjallisuuden sisältö määrittäytyy pitkälti arjen ja lapsiryhmän tarpeista. Suunnitelmia joutuu usein muuttamaan ja joku asia saattaa nousta yllättäen keskiöön, jolloin aiheeseen liittyvä aineisto nousee ajankohtaiseksi.

Yksi päiväkoti koki, että varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueet voisivat olla selkeä pohja esim. aineistopakettien tai vinkkilistojen laatimiseen. Kuitenkin usein tietyt teemat saattavat nousta esille esim. lapsiryhmän tarpeista. Tällä hetkellä päiväkoti kaipasi erityisesti tunne- ja sosiaalisia taitoja käsittelevää aineistoa, jota päiväkoti voisi tarjota myös vanhemmille luettavaksi.

Yhden päiväkodin näkemys oli, että varhaiskasvatussuunnitelmaan pohjautuvat aineistopaketit ja vinkkilistat olisivat hyvä apuväline varhaiskasvatustyössä. Myös erilaisten teemojen ympärille laaditut aineistopaketit ja vinkkilistat olisivat tervetullut apuväline työhön. Erään työntekijän mielestä myös aikuisille suunnattu, teeman mukainen ammatillinen materiaali voisi sisältyä aineistopakettiin.

Yhdessä päiväkodissa koettiin, että varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueet voisivat olla hyvä pohja myös kirjaston henkilökunnalle laadittaessa esim. aineistopaketteja. Osa päiväkodin henkilöstöstä oli käyttänyt aineistopaketteja silloin tällöin. Aineistopaketit olivat liittyneet erilaisiin teemoihin.

6.3 Varhaiskasvatushenkilöstön toiveet ja kehitysideat sekä kirjastonkäytön haasteet

Varhaiskasvatushenkilöstön kokemukset kirjastosta olivat kauttaaltaan positiivisia. Kirjastoa pidettiin hyvänä yhteistyökumppanina ja kirjaston koettiin rikastuttavan arkea. Kirjaston koettiin olevan paikka, johon myös lapsiryhmät ovat tervetulleita. Eräs kokemus oli, että parhaimmillaan kirjaston palvelut tuovat ”lisäsuolaa” varhaiskasvatustyöhön.

Haastatellut varhaiskasvatustyöntekijät olivat kiinnostuneita niistä palveluista, joista heillä ei ollut aiempaa tietoa. Erityisesti kiinnostuttiin vinkkilistoista ja aineistopaketeista. Myös mahdollisuus kirjastokummiin kiinnosti haastateltuja.

Varhaiskasvatushenkilöstöllä oli yksittäisiä toiveita kirjaston palveluista. Alle esikouluikäisille suunnattua lukudiplomin tapaista materiaalia toivottiin. Eräs haastateltava uskoi, että tämä voisi kannustaa kirjojen pariin myös niitä lapsia, jotka eivät ole kiinnostuneita kirjoista. Yhtenä toiveena oli satutuntien elävöittäminen esim. nukeilla. Lähikirjastoa käyttävät päiväkodit toivoivat lisää tapahtumia lähikirjastoihin. Lisäksi esitettiin toiveena jo aiemmin mainitut ammattikirjat osana aineistopakettia sekä vinkkilistat, joita päiväkotihenkilöstö voisi käyttää vanhemmille vinkkaukseen.

Yksittäinen haaste oli päiväkodin pitkä matka lähikirjastoon. Päiväkodilla vieraili kirjastoauto, mutta päiväkodin suuren koon vuoksi kirjastoauton käyttö lasten kanssa oli haastavaa. Vaikka ryhmät käyttäisivät autoa vuorotellen, täyttyy auto nopeasti, koska ryhmiä on runsaasti. Toinen kirjastoauto käyttävä päiväkoti koki samoin haasteelliseksi kirjastoauton käytön päiväkodin ison koon vuoksi. Haastavan etäisyyden vuoksi yksi päiväkoti toivoi kirjastohenkilöstön satutunteja päiväko-
tiin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessa oli selvästi nähtävissä, miten paljon päiväkodin koko ja sijainti vaikuttavat kirjaston palveluiden käyttöön. Ennalta oletetusti kirjaston läheisyys vaikutti kirjaston palveluiden käyttöön niin, että palveluiden käyttö oli aktiivisempaa. Toisaalta päiväkodin suuri koko tuotti haasteita niissä päiväkodeissa, jotka käyttivät kirjastoauton palveluita.

Päiväkotien tietoisuus kirjaston palveluista ei tässä tutkimuksessa vaihdellut siinäkään tapauksessa, että päiväkotia muutoin kävi aktiivisesti kirjastossa. Päiväkotien kirjaston käyttö oli lähes yksinomaan aineiston lainausta. Lisäksi yksi päiväkotia kävi säännöllisesti satutuokioilla ja kaksi päiväkotia kävi satutuokioilla satunnaisemmin. Tutkimuksessa oli selvästi havaittavissa, että päiväkotien henkilökunta ei ollut erityisen tietoinen kirjaston muista palveluista.

Päiväkodeilla oli yhteinen näkemys siitä, että Oulun kaupunginkirjaston palvelut ovat hyödyllisiä varhaiskasvatustyössä. Tutkimuksessa oli nähtävissä, että varhaiskasvatussuunnitelma on usein ”taustalla” arkityössä ja suunnitelman osa-alueita toteutetaan tavallisessa päiväkotiarjessa. Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma nähtiinkin selvemmin niin, että se voisi toimia tietolähteenä kirjaston henkilökunnalle esim. vinkkilistojen ja aineistopakettien suunnittelussa. Toisaalta kaikki kirjastot käyttivät tällä hetkellä kirjaston aineistoa, joten vaikutteita palveluilla tällä hetkellä käytettäisi tietoisesti varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen apuvälineenä, käytetään aineistoa arjessa, joka pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Kaikkien vastaajien kokemukset kirjastosta olivat positiivisia. Palveluista, joista varhaiskasvatushenkilöstö ei ollut tietoinen, kiinnostuttiin. Selvimmin kiinnostuttiin vinkkilistoista, aineistopaketeista ja mahdollisuudesta kirjastokummiin. Varhaiskasvatushenkilöstö esitti myös useita, yksittäisiä kehitysideoita.

Tutkimuksen kolmesta teema-alueesta nousi kustakin esille yllättävän selkeitä ja samankaltaisia tuloksia. Päiväkotien tietoisuus kirjaston palveluista oli suppea. Kirjaston aineistoa käytetään, oletusarvoisesti muiden palveluiden hyödyntäminen ja käyttö lisääntyisi, mikäli kirjaston palveluista tiedetään enemmän. Varhaiskasvatushenkilöstö arvostaa kirjastoa. Palvelut herättävät kiinnostusta.

8 VARHAISKASVATUSPALVELUILLE SUUNNATTU MARKKINOINTIMATERIAALI

Varhaiskasvatuspalveluille suunnatun markkinointimateriaalin sisällön tarkoituksena on tuottaa selkeää ja helposti luettavaa tietoa kirjaston palveluista ja täten lisätä ja monipuolistaa varhaiskasvatuksikäyttöön kirjastonkäyttötottumuksia. Tehdystä tutkimuksesta saatu tieto sekä toimeksiantajan toiveet ja sisältöehdotuksesta saatava palaute ohjaavat materiaalin sisältöä. Jotta materiaalin sisältö rakentuisi tutkimustulokset huomioivaksi ja toimeksiantajaa palvelevaksi, määritellään sisällön kannalta oleelliset asiat suunniteltaessa sisältöä:

- Varhaiskasvatushenkilöstön tietämys kirjaston palveluista on lainaamista ja satutuokiotoimintaa lukuun ottamatta vähäinen.
- Tarkoitus on tuottaa markkinointimateriaali, joten sisällön on oltava selkeä ja helposti luettava. Oppaan sisällön ei ole tarkoitus olla laaja.
- Toimeksiantajan kanssa käydyissä keskusteluissa sovittiin materiaalin sisältävän vinkkejä, joita on helppo toteuttaa varhaiskasvatustyössä.

8.1 Markkinointimateriaalin sisältö

Materiaalin sisällön tuottovaiheessa oli yhteistyö toimeksiantajan kanssa erityisen merkityksellistä, jotta sisältö olisi relevanttia ja vastaisi Oulun kaupunginkirjaston markkinointilinjaa. Sisällössä päädyttiin **listaamaan kirjaston palvelut** sekä **tuottamaan vinkkiosuus**, joka sisältää tietoa kirjaston palveluista. Vinkkiosuus rakentuu Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen alueiden kokonaisuuteen.

Hyviä syitä käyttää kirjastoa

- Tottumus lukemiseen ja kirjaston käyttöön syntyy lapsena. Varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset tutustuvat kirjoihin ja kirjaston käyttöön luontevana osana arkea. Erityisen merkityksellistä tämä on lapsille, joiden kotona ei lueta tai käytetä kirjaston palveluita.
- Suomalaisen lukutaidon heikkeneminen ja eriarvoistuminen ovat lisääntyneet. Kehityksen pysäyttämiseksi tehdään paljon työtä usealla sektorilla. Varhaiskasvatuksen ja kirjaston yhteistyö auttaa meitä yhdessä edistämään lasten lukutaitoa ja -innostusta.
- Kirjasto tarjoaa palveluita, jotka helpottavat varhaiskasvatustyön arkea. Lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijät ovat tiedonhaun ja aineiston tuntemuksen ammattilaisia.

Oulun kaupunginkirjaston tarjoamat palvelut varhaiskasvatukselle

- Aineistopaketit
- Ammattikirjallisuus
- Kirjastovierailu
- Kulttuurikummi
- Lukuhöperöpassi
- Maailmankoulun laukut
- Neuvonta
- Näyttelyt
- Satutuokiot
- Vinkkilistat

Vinkkejä varhaiskasvattajille

Kielten rikas maailma

- Oulun kaupunginkirjastosta on saatavilla runsaasti aineistoa kielistä ja kulttuurista, vuorovaikutuksesta, sosiaalisista taidoista, leikeistä, tavoista ja juhlista. Kirjaston henkilökunta kerää pyydettäessä aineistopaketteja pyydetyistä aihealueista. Aineistopaketti voi sisältää kaunokirjallisuutta, tietokirjoja, elokuvia tai musiikkia.
- Kirjaston satutuokioilla lapset saavat positiivisia kirjastokokemuksia ja tutustuvat kirjasto-ympäristöön. Päiväkoti- ja esikouluryhmät ovat tervetulleita myös kirjastovierailuille; Kirjastovierailuun voi sisältyä esimerkiksi satutuokio, kirjaston lainaus- ja palautusautomaattien käytön opastusta ja kirjaston sääntöjen opettelua. Osa kirjastoista järjestää kirjastoseikkailuja esikouluikäisille. Kirjastovierailun ajankohdasta sovitaan yhteydenotolla vierailun kohteena olevaan kirjastoon.
- Lapselle lukeminen kannattaa aina! Sekä arkitoimintaan että erilaisiin teemoihin löytyy aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Vaikkei lapsi olisi ”lukijatyyppi”, voi mielenkiintoiseen aiheeseen liittyvä kirja innostaa.
- Esikoululaisille suunnattu Lukuhöperöpassi on kehitetty kirjallisuuskasvatuksen työkaluksi. Lukuhöperöpassi voi houkutella kirjojen pariin myös niitä eskareita, jotka eivät lähtökohtaisesti ole kiinnostuneita lukemisesta. Suoritukseen sisältyy 8 luettavaa kirjaa; Kunkin kirjan pohjalta tehdään kirja-arvostelu ja tehtäviä. Lukuhöperöpassin suorittanut lapsi saa kuniakirjan hienosta suorituksesta. Lukutaitoinen lapsi voi suorittaa Lukuhöperöpassin lisäksi Osaan jo lukea -passin.
- Nykymaailmassa tiedonhaku-aidot ovat yhä tärkeämpiä. Kirjoista yhdessä lapsen kanssa etsittävä tieto on ensiaskeleiden oppimiselle.
- Luetun kirjallisuuden pohjalta käytävä keskustelu edistää kykyä ymmärtää luettua tekstiä ja monilukutaidon kehittymistä.

- Lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijät ovat lastenkirjallisuuden ja lukemisen asiantuntijoita. Neuvomme mielellämme teitä kirjavalinnoissa. Kirjastoista löytyy myös valmiita vinkkilistoja eri aiheisiin liittyen.

Ilmaisun monet muodot

- Kirjastosta on saatavilla monipuolista musiikkiaineistoa. Kuunneltavan musiikin ja nuottien lisäksi löytyy aineistoa, josta voi ammentaa sisältöä niin uusien laululeikkien opetteluun kuin nostalgisempiin lauluhetkiin.
- Sekä lapsille että varhaiskasvatustyöntekijöille löytyy aineistoa erilaisten ilmaisuun liittyvien aiheiden idealähteeksi. Käsillä tekemisen taitoihin, teatteri- ja nukketeatterimaailmaan tai vaikkapa sirkukseen liittyvät aineistot tarjoavat uusia lähteitä luovuudelle.
- Kirjaston kulttuurikummi vuoteen sisältyy kummin järjestämiä satutuokioita päiväkodilla, päiväkotiryhmän vierailu- sekä lasten järjestämä näyttely pääkirjastossa. Taidenäyttely paljastaa lapsille uuden ulottuvuuden kirjaston toiminnasta ja voi houkuttaa kirjastoon myös perheitä, jotka eivät käytä kirjaston palveluita aktiivisesti.
- Kirjastot järjestävät mielellään lasten töistä koottuja näyttelyitä. Näyttelyn järjestämiseksi voi olla yhteydessä kirjastoon.

Minä ja meidän yhteisömme

- Oulun Maailmankoulun tiimi on koonnut matkalaukkuja erilaisista teemoista, joiden aihealueet liittyvät monikulttuurisuuteen ja moninaisuuteen. Matkalaukut tarjoavat hyvän apuvälineen kulttuurikasvatukseen. Matkalaukun voi varata verkkokirjastosta tai kirjastokäynnin yhteydessä ja noutaa haluamastaan toimipisteestä.
- Lähiympäristön historiaan voi tutustua erilaisten tarinoiden ja tietokirjojen avulla. Kirjastoaineistoa voi hyödyntää lainaamalla esimerkiksi perinneleikkejä, vanhan ajan leikkikaluja tai vanhoja tapoja käsitteleviä kirjoja.

- Kirjastosta löytyy runsaasti mediakasvatukseen liittyvää aineistoa sekä kasvattajille että lapsille.
- Katsomuksiin ja uskontoihin liittyvien ilmiöiden ja käsitteiden avaaminen lapsille on haastavaa. Etiikkaa ja uskontoja käsittelevät lastenkirjat voivat selkeyttää vieraita ja abstrakteja asioita liittäen ne lapselle tuttuun arkeen.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

- Oulun kaupunginkirjastossa on kattava valikoima tietokirjallisuutta. Myös kuva- ja kaunokirjallisuudesta löytyy runsaat valikoimat kirjoja, jotka sisältävät ympäristön ilmiöihin liittyvää tietoa.

Kasvan, liikun ja kehityn

- Liikuntaleikit, ravitsemus, itsestään huolehtiminen, ruokailu, pöytätavat...näistäkin aiheista löytyy runsaasti sekä tieto- että kaunokirjallisuutta.

8.2 Markkinointimateriaalin käytännön toteutus ja graafinen ulkoasu

Opinnäytetyön kehittämistehtävään sisältyy ainoastaan markkinointimateriaalin tekstisisältö. Materiaalin graafisen ulkoasun suunnittelee Oulun kaupungin graafikko. Materiaali otetaan käyttöön Oulun kaupunginkirjaston sopivaksi katsomassa ajankohdassa.

Oppaan lopussa (liite 2) on opinnäytetyön tekijän graafinen mallinnus osasta tekstiä. Graafisen esimerkin tarkoituksena on havainnollistaa materiaalin tekstisisällön käyttötarkoitusta. Esimerkki ei vastaa Oulun kaupunginkirjaston tulevan materiaalin ulkonäköä eikä mallinnuksella täten ole kytköksiä Oulun kaupunginkirjastoon.

9 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Oulun kaupungin varhaiskasvatushenkilöstön tietoisuutta, käsityksiä ja toiveita Oulun kaupunginkirjaston palveluista. Tämän lisäksi kartoitettiin, millä tavalla varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää kirjaston palveluita tällä hetkellä ja olisivatko palvelut hyödynnettävissä varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen apuvälineenä. Tutkimustulokset ohjasivat opinnäytetyön kehittämistehtävää, jossa suunniteltiin sisältö varhaiskasvatushenkilöstölle suunnattuun oppaaseen, joka toimisi kirjaston markkinointimateriaalina.

Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatushenkilöstö arvostaa kirjastoa yhteistyökumppanina. Päiväkodit käyttävät kirjaston ja kirjastoauton palveluita säännöllisesti. Palveluista käytetään erityisesti aineiston lainausta. Päiväkodit vierailevat myös satutunneilla, mikäli se on päiväkodin sijainnin kannalta mahdollista. Tietämys muista kirjaston palveluista osoittautui vähäiseksi. Kirjaston palveluista ollaan kiinnostuneita ja kirjaston palveluita hyödynnetään tai niiden koetaan olevan hyödynnettävissä varhaiskasvatustyössä. Erityisesti kiinnostuttiin aineistopaketeista ja vinkkilistoista.

Varhaiskasvatustyölle suunnatun oppaan sisällössä painottuu tietämyksen lisääminen kirjaston palveluista. Tämän lisäksi opas sisältää vinkkejä siitä, kuinka kirjaston palveluita voisi hyödyntää Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa määriteltyjen oppimisen alueiden toteuttamisen apuvälineenä.

Varhaiskasvatustyötä Suomessa ohjaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -määräys, jonka pohjalta laaditaan kunnalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Kunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa huomioidaan toiminnan paikalliset erityispiirteet. Koska koko varhaiskasvatustyö perustuu näihin dokumentteihin, valitsin työni lähestymistavaksi kirjaston palveluiden hyödyntämisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen apuvälineenä. Lähestymistapa ohjasi työn tietoperustaa, tehtyä tutkimusta ja oppaan sisällöntuottoa.

Työhistoriani varhaiskasvatuksessa ja nykyinen roolini kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijana ovat auttaneet minua ymmärtämään molempien toimijoiden työn ydintä. Vaikka olen ollut aktiivinen kirjaston käyttäjä jo ennen nykyisiä opintojani, en ole tiedostanut, kuinka paljon kirjaston palveluista voisi olla hyötyä varhaiskasvatustyössä. Uskon, ettei tiedostamattomuus koske vain itseäni. Kiireisessä ja intensiivistä läsnäoloa vaativassa työssä ei ehdi ulottaa ajatuksiaan työn ulkopuolelle.

Koenkin, että varhaiskasvatushenkilöstölle suunnattu markkinointi kirjaston palveluista hyödyttää sekä kirjasto- että varhaiskasvatussektoria.

Opinnäytetyön aihe oli jo lähtökohtaisesti selkeä. Työn tietoperustan sisältö syntyikin helposti. Tutkimushaastattelutilanteet olivat onnistuneita sekä vuorovaikutustilanteena että tiedonsaannin kannalta. Haastattelutilanteiden haasteena oli teema-alue, jossa peilattiin kirjaston palveluita varhaiskasvatussuunnitelman laajan osaamisen ja oppimisen alueiden kokonaisuuksien toteuttamiseen. Vaikka varhaiskasvatussuunnitelma on työn perusta, tapahtuu pedagogiikka osana päiväkodin arkea. Lisäksi varhaiskasvatushenkilöstön tietämys kirjaston palveluista lainausta ja satutuokiotoimintaa lukuun ottamatta oli vähäistä. Tästä syystä abstraktien kokonaisuuksien liittäminen palveluihin joista tiedettiin vähän, oli ymmärrettävästi haastavaa.

Tutkimukseen osallistui 14 haastateltavaa. Osallistujien määrä oli todella vähäinen otanta Oulussa työskentelevistä varhaiskasvattajista. Annetut vastaukset olivat kuitenkin odottamattoman yhdenmukaisia riippumatta päiväkodin koosta tai aktiivisuudesta kirjaston käyttäjinä. Uskonkin tulosten olevan yleistettävissä ja täten hyödyntämiskelpoisia.

Opinnäytetyöni haastavimmaksi osuudeksi koin työn ”lopputuotteen”; Varhaiskasvatushenkilöstölle suunnattavan oppaan sisällöntuoton. Tutkimusvastausten perusteella oli ilmeistä, että oppaan tärkein sisältöalue on perustieto kirjaston palveluista. Koin, etten kykene juurikaan tuottamaan mitään hyödyllistä toimeksiantajalle ainoastaan kootessani kirjaston tarjoamat palvelut yhteen. Myös haastattelutilanteissa ilmennyt haaste palveluiden peilaamisesta varhaiskasvatussuunnitelmaan sai minut pohtimaan, oliko varhaiskasvatussuunnitelman käyttäminen oppaan sisällöntuotossa lähestymistapana oikea ratkaisu. Pohdittuani asiaa ja saatuani toimeksiantajalta palautetta oppaan sisällöstä päädyin ajatukseen, että tutkimustulosten perusteella varhaiskasvatushenkilöstö hyötyy nimenomaan palveluiden olemassaolosta kertovasta tiedosta. Mielestäni myös varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta koottu oppaan vinkkiosio oli perusteltu; Päiväkodin arjessa esim. lapsiryhmän arjen tapahtumat ja ryhmädynamiikka ohjaavat toimintaa. Tällöin esim. teemoihin perustuvat vinkit eivät välttämättä kosketa lukijaa millään tavalla. Suomalaista varhaiskasvatusta yhdistää toimintaa ohjaava varhaiskasvatussuunnitelma, joka koskettaa jokaista päiväkotia.

Oulun kaupunginkirjaston palveluista on saatavilla paljon tietoa kirjaston internetsivuilta. Lisäksi kirjaston palveluita markkinoidaan varhaiskasvatushenkilöstölle vuosittain varhaiskasvatuksen ke-

hittämisyksikkö Alaköökien tilaisuudessa, johon osallistuvat päiväkotien kulttuurivastaavat. Hehtissä varhaiskasvatustyössä voi kuitenkin syntyä tilanne, ettei tietoa ehditä tai huomata alkaa etsimään. Toisaalta erityisesti isoissa yksiköissä voi tapahtua tietokatkoja tai kaikkea tietoa ei muisteta jakaa. Uskon, että varhaiskasvatustyöyksiköiden kirjaston palveluiden käyttö lisääntyisi ja monipuolistuisi, mikäli kirjasto markkinoisi palveluitaan esim. sähköisellä tai painetulla materiaalilla. Markkinoinnin vaikuttavuutta voisi mitata esim. tapahtumatilastojen seurannalla sekä havainnoiden, onko tietoisuus palveluista tai palveluiden käyttö lisääntynyt.

Tässä opinnäytetyössä tutkimushaastattelut toteutettiin päiväkodeissa. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät perhepäivähoitajat sekä yksityiset palveluntarjoajat. Tässä työssä toteutettu tutkimus ei ole täysin yleistettävissä edellä mainittuihin ryhmiin. Mikäli Kirjaston palveluita markkinoidaan näille ryhmille, olisi heille toteutettu, vastaava tutkimus perusteltu.

Päiväkoteja haastateltaessa haastateltavat toivat esiin monia hyviä ideoita. Esim. esikouluikäisten Lukuhöperöpassin kaltainen kirjallisuusdiplomi alle esikouluikäisille voisi kannustaa lukemisen pariin lapsia, jotka eivät lähtökohtaisesti ole kiinnostuneita kirjoista. Vinkkilistat herättivät kiinnostusta päiväkotihenkilöstössä. Eräässä haastattelutilanteessa tuotiin esiin, että päiväkodit voisivat jakaa vinkkilistoja ajankohtaisista aiheista myös lasten perheille. Kirjaston vinkkilistoja voisikin koota kirjaston internetsivuille nykyistä enemmän, jolloin varhaiskasvattajat voisivat hyödyntää niitä tarpeen mukaan.

Kokonaisuutena opinnäytetyölle asettamani tavoitteet toteutuivat. Työ valmistui suunnittelemani aikataulun mukaan huolimatta viivytyksistä, joita syntyi etsiessäni tutkimukseen osallistuvia päiväkoteja. Oman oppimiseni kannalta olen kiitollinen, että opinnäytetyöprosessin aikana ilmeni hyvin sujuneiden vaiheiden ohella odottamattomia asioita ja haasteita, jolloin tunsin oloni epävarmaksi. Uskon, että ilman näitä vaiheita olisin oppinut merkittävästi vähemmän.

LÄHTEET

Aluehallintovirasto 2017a. Kirjastopalvelut lasten lukutaidon edistäjänä. Tiivistelmä. Viitattu 28.9.2018. <http://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/tiivistelma-kirjastopalvelut>.

Aluehallintovirasto 2017b. Kirjastopalvelut lasten lukutaidon edistäjänä. Yhteistyön järjestäminen. Viitattu 28.9.2018. <http://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/yhteistyon-jarjestaminen>.

Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu; Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kekki, K. 2013. Menestystarina nimeltä kirjasto. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Kirjastot.fi 2018. Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 30.9.2018. <http://tilastot.kirjastotot.fi/?orgs=231&years=2017&stats=1%2C33%2C100%2C101%2C104%2C107%2C108%2C109%2C110%2C111%2C112%2C115%2C183>.

Lahti K. 1990. Kirjaston ja päivähoiton yhteistyö. Teoksessa L. Teinilä, L. Laulajainen, R. Rintatassi & G. Spring (toim.) Lapsi kieli ja mieli. Pieksämäki: Suomen kirjastoseura.

Laki yleisistä kirjastoista. 29.12.2016/1492.

Mäkinen, I. 1999. Heittämällä tulevaisuuteen: Kirjastot vuoden 1961 lain jälkeen. Teoksessa I. Mäkinen (toim.) Kirjastojen vuosisata. Helsinki: BJT Kirjastopalvelu Oy.

Opetushallitus 2018. Esiopetus. Viitattu 23.9.2018. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatus. Viitattu 23.9.2018. https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus.

Oulun kaupungin sivistys- ja kulttuuripalvelut 2017. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Oulun kaupungin paikalliset linjaukset. Viitattu 24.9.2018.

<https://www.ouka.fi/documents/112792/131455/Oulun+kaupungin+varhaiskasvatussuunnitelma+11.5.2017.pdf/04d6ece7-e619-4cf6-8131-a3fcf94f938e>.

Oulun kaupunginkirjasto 2018. Toimintakertomus 2017. Viitattu 30.9.2018.

https://www.ouka.fi/documents/78400/596635/kirjaston_toimintakertomus+2017_nettti.pdf/55ab00c5-da99-455c-9bf5-2872cf86e9ab.

Oulun kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto 2002. Oulun kaupunginkirjaston historiaa. Viitattu 30.9.2018. <http://www.kirjastovirma.fi/kirjastot/oulu>.

Oulun kaupunki 2018. Oulun kirjastoautohistoriaa. Viitattu 21.11.2018.

<https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/oulu-kirjastoautohistoriaa>.

Oulun kaupunki 2018. Oulun kirjastot. Viitattu 30.9.2018. <https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/kirjastot>.

Oulun kaupunki 2018. Tervetuloa kirjastoreitille! Viitattu 30.9.2018. <https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti>.

OUTI-kirjastot 2018. OUTI-kirjastojen toimintavuosi 2017. Viitattu 30.9.2018.

https://outi.finna.fi/themes/custom/files/OUTI_toimintavuosi_2017.pdf.

Sipilä, S. 2007. Tulevaisuuden kirjastotyö vaatii moniosaajilta sosiaalisuutta ja uusia taitoja. Teoksessa Kirjastonhoitaja tulevaisuudessa; Millaista osaamista kirjastot tarvitsevat? Kirjastonhoitajien säätiön julkaisu 2007.

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta. 753/2018.

Varhaiskasvatustalaki. 540/2018.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Helsinki: Opetusministeriö. Viitattu 24.9.2018.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf.

Vatanen, P. 2002. Sääty-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi; Yleisten kirjastojemme murroskausi 1890-luvulta 1920-luvulle. Helsinki: Hakapaino Oy.

TUTKIMUSKYSYMYKSET/TEEMA-ALUEET**1. Millä tavalla teidän päiväkodissanne käytetään kirjaston/kirjastoauton palveluita? Mitä palveluita käytätte?**

- Satutuokiot
- Vinkkilistat
- Aineistopakettit
- Neuvonta
- Tutustumiskierrokset
- Näyttelyt
- Lukuhöperöpessi
- Kummipäiväkotitoiminta
- Maailmankoulun salkut
- Ammattikirjallisuus

2. Mitä kirjaston palveluita olette hyödyntäneet/olisiko teistä hyödynnettävissä laajan osaamisen alueiden toteutuksessa?

- Ajattelu, oppiminen, tiedonhankinta
- Kulttuurinen osaaminen, ilmaisu ja vuorovaikutus
- Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- Monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- Osallistuminen ja vaikuttaminen

3. Mitä kirjaston palveluita olette hyödyntäneet/olisiko teistä hyödynnettävissä eri oppimisen alueilla?

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin
- Kasvan, liikun ja kehityn

4. Millä tavalla koette kirjaston palvelut? Mahdollisia toiveita/kehitysideoita?

Hyviä syitä käyttää kirjastoa

- Tottumus lukemiseen ja kirjaston käyttöön syntyy lapsena. Varhaiskasvatukseen osallistuvat lapset tutustuvat kirjoihin ja kirjaston käyttöön luontevana osana arkea. Erityisen merkityksellistä tämä on lapsille, joiden kotona ei lueta tai käytetä kirjaston palveluita.

- Suomalaisen lukutaidon heikkeneminen ja eriarvoistuminen ovat lisääntyneet. Kehityksen pysäyttämiseksi tehdään paljon työtä usealla sektorilla. Varhaiskasvatuksen ja kirjaston yhteistyö auttaa meitä yhdessä edistämään lasten lukutaitoa ja -innostusta.
- Kirjasto tarjoaa palveluita, jotka helpottavat varhaiskasvatustyön arkea. Lasten- ja nuortenkirjastotyöntekijät ovat tiedonhaun ja aineiston tuntemuksen ammattilaisia.

Oulun kaupunginkirjaston tarjoamat palvelut varhaiskasvatukselle:

- Aineistopaketit
- Ammattikirjallisuus
- Kirjastovierailu
- Kulttuurikummi
- Lukuhöperöpessi
- Maailmankoulun laukut
- Neuvonta
- Näyttelyt
- Satutuokiot
- Vinkkilistat

LISÄTIETOA PALVELUISTA:

<https://www.ouka.fi/oulu/kirjastoreitti/varhaiskasvatus-ja-esikoulu>

(Kuva: Pixabay.com, <https://pixabay.com/fi/photos/kirja%20lapsi/?&pagi=3>)

Grafiikkaesimerkin tarkoituksena on mallintaa markkinointimateriaalia graafisena tuotteena. Grafiikan ulkonäkö on opinnäytetyön tekijän laatima eikä vastaa Oulun kaupunginkirjaston tulevan esitteen ulkonäköä.